

Нестеренко А. В.,
викладач кафедри початкової освіти та
методик природничо-математичних дисциплін
Педагогічного інституту Київського
університету імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ РОБОТИ З ТВОРЧИМИ ЗАВДАННЯМ З МАТЕМАТИКИ

Анотація. У статті розкрито необхідність розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя початкових класів та роль творчих завдань з математики у цьому процесі.

Ключові слова: творчі завдання, креативне мислення, математика, майбутній фахівець.

Аналіз досліджень та публікацій, що з'явилися останнім часом, свідчить про наявність таких проблем, як підготовка студента до використання творчих завдань з математики у початкових класах у професійній діяльності, його готовність до творчого освоєння нововведень, посилення зацікавленості науковців та практиків до вивчення проблеми творчого зростання майбутніх фахівців в умовах сучасної освіти. Над подібною темою працювали такі видатні і відомі учені, педагоги та організатори освіти й науки, як В. Глушков, Г. Лищенко, К. Волинець, З. Зюзіна, Б. Малиновський, В. Биков, М. Жалдак, В. Зайчук, М. Згуровський, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, В. Міхалевич, С. Ніколаєнко та ін.

Мета статті полягає у висвітленні підходів щодо підготовки студентів до використання творчих завдань з математики та обґрунтуванні доцільності їх використання.

Мета статті зумовлює вирішення такого завдання: проаналізувати особливості підготовки у ВНЗ майбутніх вчителів початкової школи до використання творчих завдань з математики.

Особливої актуальності на сучасному етапі розбудови нашої держави набувають проблеми формування творчої особистості студента. Одним з основних завдань ВНЗ є виховання творчої особистості студента.

Підвищення інтелектуального потенціалу нації і розвиток творчої

особистості є однією з найактуальніших цілей освіти. З цією метою мають бути створені максимально сприятливі умови для прояву та розвитку здібностей і таланту студента, для самовизначення і самореалізації.

Навчально-виховний процес у ВНЗ повинен ґрунтуватись на фундаментальних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних педагогів і психологів. Це роботи з психології творчості (С. Рубінштейн, Я. Понамарьов, В. Кедров, В. Моляко), загальних та спеціальних здібностей (Н. Лейтес, Б. Теплов, Г. Костюк, К. Тарасова), з психології та психофізіології індивідуальних розбіжностей та здібностей (В. Небілицин, В. Мерін, В. Русалов).

Творчість – процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні і духовні цінності. Протягом тисячоліть педагоги намагалися теоретично обґрунтувати сутність творчості, виявити її прикладний характер. Так, І. Г. Песталоцці вважав навчання як творчість самого учня, надбання знань на основі саморозвитку. На думку А. В. Дістервега, щоб успішно виховувати й навчати учнів, учитель сам повинен бути творчою особистістю. Тобто, в першу чергу, необхідно у самого учителя розвивати творчі якості. К. Д. Ушинський притримувався положення, що тільки неординарна особистість може ефективно впливати на розвиток і становлення іншої особистості. Проблема творчості зайняла певне місце і у працях А. С. Макаренка. Він пропагував у педагогічній діяльності відсутність шаблонів, що називав педагогічною майстерністю.

У сучасній системі освіти недостатньо йде розвиток психічних якостей дитини, а особливо мислення, творчого мислення зокрема. Майбутні педагоги не завжди вміють раціонально, цікаво організувати діяльність учнів; негативно ставляться до завдань творчого характеру, які мають на меті розвиток творчого мислення школярів.

Особливо актуальним для вчителів початкових класів є відповідна організація навчальної діяльності учнів і формування їх вміння вчитися. Без вміння творчо мислити жодна технологія навчання не буде ефективною. Про це слід пам'ятати при створенні системи навчання в початковій ланці освіти.

Навчально-творчі завдання в навчальному процесі можуть використовуватися з метою розвитку творчих здібностей особистості, опанування нових знань про поняття, закони, теорії, опанування розумових і практичних умінь, діагностики творчих здібностей особистості, контролю знань і вмінь, актуалізації знань, умінь, творчих здібностей особистості.

Відповідно до законів України про ВНЗ є певні вимоги до підготовки кваліфікованого, всебічнорозвиненого, компетентного спеціаліста. Отже, виходячи з вимог, які перед нами ставить держава про підготовку майбутнього спеціаліста, який буде виховувати та розвивати всебічно розвиненого учня, ВНЗ повинен спрямувати навчально-пошукову діяльність студента для пошуку шляхів реалізації творчих завдань на уроках математики у початковій школі.

Благодатним ґрунтом для підготовки студентів до використання творчих завдань на уроках математики в початковій школі є курс математики «Методика викладання в початковій школі». І він містить велику кількість абстрактних понять (форма, величина, число тощо), у сприйманні яких студенти відчують значні труднощі. Ефективність даного процесу підвищується, коли перед студентами ставляться спеціальні завдання, які спонукають їх придивлятися чи прислухатися до нових об'єктів, виділяти їхні характерні ознаки, об'єднувати в єдине ціле, позначати певними словами. Саме тут на допомогу студенту та викладачу може прийти наочність з усіма своїми можливостями показу: наступності дій та побудов, напрямку руху, об'ємності фігур, яскравості кольору, пропорцій тощо. Важливе завдання сьогодення – всіляко сприяти розвитку пізнавальної активності кожного студента. Треба не тільки будити в ньому цікавість до досліджуваного матеріалу, але й добиватися того, щоб вона перетворилася на допитливість, а потім набула би характеру справжнього пізнавального інтересу, прагнення до розкриття сутності досліджуваних явищ, причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей.

Усе це свідчить про те, що необхідно урізноманітнити навчальну діяльність студентів, що в значній мірі буде сприяти формуванню в них позитивної

мотивації до навчання, розвитку їхніх творчих здібностей і активної пізнавальної діяльності.

Творчі здібності формуються протягом усього життя людини. Організуючи розвиток творчих здібностей студентів, слід виходити з відомих психолого-педагогічних положень про те, що: здібності особистості виявляються і формуються в діяльності; особистість може набути навичок творчості навіть у дуже ранньому віці; розвиток особистості не відбувається за пасивного споглядання нею навчального процесу; основним стимулом розвитку здібностей особистості, у тому числі й творчих, є інтерес.

Аналіз досвіду роботи вчителів, власних спостережень дає змогу виділити низку труднощів, що гальмують розвиток творчих здібностей особистості. Найвагомішими серед них є психолого-гносеологічні, які ґрунтуються на “здоровому глузді”, інерції думки, стереотипності мислення.

Розвитком творчості й узагалі творчим процесом керувати важко. Вплинути на організацію такої діяльності можливо, лише створивши для цього відповідні умови, а саме: 1) проводити навчання в атмосфері взаєморозуміння, співтворчості, сприймаючи кожного студента як особистість; 2) пріоритетною має стати діалогічна форма ведення занять, коли студенти мають змогу самостійно мислити, вносити пропозиції, набувають навичок відстоювати свою думку; 3) на заняттях доцільно створювати ситуації вибору і давати можливість студентам здійснювати цей вибір.

Навчальний процес поєднує репродуктивну та творчу діяльність учнів. При цьому творчий характер має така перетворювальна діяльність, коли постає потреба застосувати знання у новій ситуації або скористатися відомими способами вирішення проблеми.

Метод творчих завдань, які виступають активним засобом активної роботи мислення, напруження пам'яті, актуалізації накопичених знань, є основним у процесі формування досвіду перетворювальної діяльності. Певна послідовність творчих завдань зумовлюється рівнем їх складності, який співвідноситься з певним етапом пізнавального процесу.

На заняттях можна використовувати творчі індивідуальні завдання чотирьох типів: 1) завдання які розвивають допитливість і допомагають визначити невідповідність, формувати проблемні запитання. 2) завдання на розвиток аналітичних здібностей, уміння оригінально мислити, обґрунтовувати власні ідею, теорію, свій хід думок. 3) завдання, які сприяють формуванню незалежних власних суджень. 4) завдання, які сприяють розвитку логічного мислення, неординарних підходів до розв'язання або вирішення завдання яке перед ним стоїть.

Під час виконання творчих завдань треба враховувати індивідуальні особливості учнів. Диференціація проявляється у рівні складності завдань, які вони виконують, рівні допомоги викладача або наданні їм повної самостійності. Такі завдання формують навички самостійної діяльності.

Значний ефект у розвитку творчих здібностей дає фрагментарне використання на заняттях з обслуговуючої праці різнорівневих тестових завдань для стимулювання процесів мислення.

Критерії добору матеріалу для використання на заняттях можна сформулювати таким чином: 1) працюючи над поставленим завданням, учні мають відкривати для себе щось нове, досі їм не відоме. Навчальна новизна такого завдання є важливим стимулом діяльності. Без глибокого інтересу до об'єкта праці неможлива творча діяльність індивіда. Саме інтерес виступає важливим мотиваційним стимулом навчально-трудової діяльності учнів; 2) варіативність завдання: відбір раціонального варіанту виконання. Це ставить студентів перед необхідністю аналізувати свою роботу; 3) посиленість і доступність завдання. Треба враховувати індивідуальні особливості студентів: рівень знань, умінь, навичок. Складність поставленого завдання має співвідноситися з їх практичними можливостями.

Отже, розвиток творчих здібностей у студента є важливою передумовою творчого підходу до навчально-виховного процесу на уроках математики, пошук оптимальних шляхів розв'язання поставленої задачі, розвиток креативного мислення, уміння аналізувати та синтезувати отримані знання при виконанні

практичних завдань. Це сприяє підвищенню ефективності роботи на уроках математики, знаходження нових та оптимальних шляхів розв'язання поставлених задач, досягнення поставленої мети уроку.

А щоб цього досягнути, майбутні вчителі повинні знати завдання творчого характеру та вміти їх використовувати.

Список використаних джерел:

1. Современные образовательные технологии в гуманитарной сфере: Материалы Междунар. науч.-практ. конф., 14 апр. 2004 г. / [ред. и сост. — к. ист. н., доц. И.П. Вишнякова-Вишневецкая]. — СПб.: Береста; Изд-во СПбИГО, 2004. — 264 с.

2. Шевчук І. Використання інтерактивних технологій на уроках математики в початкових класах / І.Шевчук // Початкова школа: наук.-мет. пос. — К.: Преса України. — 2005. — №8. — С.33–35.

3.Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса / Ю. К. Бабанский. — М.: Просвещение, 1982. — 192 с.

4. Давидов В. В. Проблемы развивающего обучения / В. В. Давидов. — М.: Педагогика, 1986. — 240 с.